

DR. OLÁH JÁNOS

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Don Bosco pedagógiai nézetei

Néhány hónappal ezelőtt rövid hírben olvashattunk arról, hogy Bosco-iskolát alapítottak Magyarországon. Don Bosco neve az átlag olvasó számára ismeretlen, holott jelentős hatást gyakorolt hazánkra is, főleg századunk első felében.

A Pedagógiai Lexikon I. kötetéből megtudhatjuk, hogy Bosco, Don Giovanni (1815–1888): olasz katolikus pap, a szaléziánus szerzetesrend megalapítója. Az 1855-ben alapított rendet 1874-ben IX. Pius pápa erősítette meg. A rend elsősorban az elhagyott fiúgyermek gondozásával foglalkozott. Jelenleg több mint 250 nevelőintézetet tartanak fenn. Hazánkban a rend 1900-tól 1948-ig működött. Bosco az elsők között ismerte fel a kialakuló ipari proletariátus gyermekeinek pedagógiai elhanyagoltságát. 1846-ban Torino mellett kb. 700 fős gyermektelepet szervezett. Vallásos nevelési eszközökkel a gyermek önismeretét kívánta kifejleszteni, hogy ezen keresztül önuralommal rendelkezzen, és így tegyen szert erkölcsi szabadságra. Az úgynevezett oratóriumokkal a negatív hatásoktól kívánta megóvni a gyermekeket a vallási kötelességek gyakorlása útján és megfelelő szórakozásokkal.

A két világháború között megjelent Magyar Pedagógiai Lexikonból újabb adatokat tudhat meg az érdeklődő olvasó. Don Giovanni Bosco és az általa alapított Szalézi Szent Ferencről nevezett szaléziánusok rendje már Foerster és Lombroso elismerését is kivívta. A rendet több folyóirat is népszerűsítette a „Bolletino Salesiano” (Szalézi Értesítő), az „Amico della gioventu” (Ifjúság barátja) stb. Magyarországon a rend 1913-ban telepedett meg Csernoch hercegprímás támogatásával. A rend 1926-ig a német-osztrák rendtartományba tartozott, 1926-tól a Szent István magyar király neve és pártfogása alatt önálló magyar tartománnyá szerveződött. 1945 előtt a következő helyeken voltak házaik: Péli-földszentkereszt papképzéssel, itt adták ki a Szentkereszt Visszhangot; Nyergesújfalu magánjellegű gimnáziummal; Budapest árva fiúk otthona; Rákospalota javítóintézet, itt adták ki a Clarisseumot és a Szalézi értesítőt (20 ezer példányban); Újpest napközi fiúotthon; Visegrád javítóintézet.

Don Bosco életét és munkásságát tanulmányozhatjuk Anton Birkbauer: „Don Bosco (Élet az ifjúságért)” című munkából, mely Bécsben jelent meg magyar nyelven 1988-ban az osztrák szaléziánusok gondozásában. A könyv Bosco Szent János halálának 100. évfordulójára jelent meg. A szerző bőségesen idéz Don Bosco írásából, így első kézből kapunk tudósítást a nagy nevelő belső világáról, elveiről, küzdelmeiről.

Az 1945 utáni Pedagógiai Lexikon Don Boscovál kapcsolatban Mester János (1879–1954) kutatásaira is felhívja a figyelmet, aki több munkájában foglalkozott a nagy olasz nevelővel.

Nagyon tanulságos a mának Mester János könyve, mely 1936-ban jelent meg: „Bosco Szent János nevelői rendszere.” A könyv bevezetőjéből megtudhatjuk, hogy Mester János nem szakadt el a háború után Romániához került szülőföldjétől. Az aradi „Vasárnap” kiadóhivatala figyelmesen összegyűjtötte a folyóirat hasábjain Bosco Szent János nevelői módszereiről írott cikkeit és 300 db különlenyomattal lepte meg Mester Jánost. 1936 januárjában a szerzőnek módjában állt meglátogatni a szaléziánusok turini anyaházát. Bosco Szent János alapította a szaléziánusok rendjét. A kongregáció 1874-ben

1855

nyerte el a pápai jóváhagyást. A lányok nevelésére 1872-ben alapította a Segítő Szűz Mária Társulatot.

Mester János szerencsés volt, hiszen a rend pedagógiai nézeteit Bosco tanítványától ismerhette meg részletesen. Don Frascie Bertalan (szül.: 1861) az összes szalézi intézet legfőbb tanulmányi igazgatója volt. Tizenhét évig ismerte a rendalapítót, öt évig gyónt nála, és csak a Szent halála után mint középiskolai tanár lépett a rendbe. Vonzotta a Don Bosco féle vidám, derűs iskola és az intézetben virágzó lelki élet. A vele való beszélgetés, s a kéziratban lévő előadásai alapján sikerült vázolni Mesternek Don Bosco didaktikáját.

1935-ben a rendnek 11 075 tagja volt, akik a világon 1 145 392 növendékkel foglalkoztak. Foglalkozási területük 754 rendház és 257 plébánia, 73 misszionárius centrum, 40 kivándorlókat gondozó intézet (28 Olaszországban). Az adatokat Don Musa a központi anyaház igazgatója bocsátotta Mester János rendelkezésére.

Don Bosco 1815-ben született, 1888-ban halt meg. XI. Pius pápa 1929-ben boldoggá, 1934-ben szentté avatta. 100-nál több történeti, tudományos és népszerű művet írt. Nevelői célját a következőképpen foglalhatjuk össze: neveljünk jó polgárokat a hazának, Isten kegyelmében élő híveket az Egyháznak és ezáltal boldog lakókat a mennyországnak.

Don Bosco módszerében a sokféle és nagyrészt csak aforizmákba foglalt eszközök rendszerének megismertetése végett célszerű „A szalézi szabályzata” elé nyomtatott rövid összefoglalást megismerni, mely 1867-ben jelent meg a következő címmel: „Miben áll a megelőző módszer? Miért kell nagyrabecsülni? Gyakorlati alkalmazása és előnyei.”

Egy rövid idézet is jól érzékelteti a szabályzat szellemét: „A megtorló módszer megakadályozhat valamely rendellenességet, de nehezen javítja meg a tettet... A megelőző módszer szerint oly módon kap figyelemztetést a növendék, hogy a nevelő mindenkor a szív nyelvéen beszélhet vele akár a nevelés idején, akár azután.”

Mester János így foglalta össze Don Bosco nevelői eljárását:

A) Negatív nevelés a megelőzés módszere

Don Bosco módszere a Rousseau-féle negatív nevelés jó oldalának felel meg. Csak külsőleg emlékeztet a filantrópizmusra. Rousseau és hívei a pedagógiai naturalizmus, Don Bosco a neveléstani supernaturalizmus híve. Amaz azért enged szabadságot a gyermeknek, mert meggyőződése szerint az eredetileg jó és romlatlan természet csak úgy tud a maga erényeiben zavartalanul kibontakozni. A szaléziánus nevelő azonban azért kerüli a kényszert, mert tudja, hogy Jézust csak szabadon lehet követni. Don Bosco szerint a megelőző módszer lényege: nevelés az önnevelésre.

A szaléziánus felügyelet állandó ugyan, de sohasem terhes, nem kicsinyes. Bosco a következőket mondta: „Jegyezték meg magatoknak, hogy a gyermekek inkább élnékből, semmint rosszaságból vétének; inkább azért, mert nincsenek jó felügyelet alatt, semmint gonoszságból. Velük kell lennünk, részt kell vennünk játékaikban, nyitott szemmel kell vigyáznunk rájuk (anélkül azonban, hogy észrevétténk)...”,

B) Pozitív nevelés

I. Ésszerű neveléssel nemes gondolkodásmódot, biztos életfelfogást gyökereztet meg az elmékben.

II. Nemes jellemet, tisztult érzellem- és akaratvilágot nevel bizalomra, szeretetre támaszkodva.

III. Fontosnak tartja a buzgó, vallásos életet.

Don Bosco szerint nagyon kívánatos, hogy az apró gyermek jó példát lásson a felnőttektől. Igazat ad Napóleonnak abban, hogy a leghatásosabb szónoki alakzat az ismétlés. Az ifjúságnak mindent százszor el kell magyarázni, és még akkor se elég. Határossá úgy válik az elv, ha türelmes, újszerű és meglepő formákat ölt. Fontos didaktikai gondolata Don Boscónak: „Ne kívánjatok a növendékektől többet, mint amennyit elbírnak és adhatnak. Mivel a hosszú lére eresztett és túlságosan mély magyarázatokat nem értik, azért a magyarázatok legyenek egyszerűek.

Don Bosco tapasztalatokban gazdag életének tanulságát szövi abba a 14 pontba, amit rendtársulatának tanítói számára előírt.

1. A tanító első kötelessége, hogy pontosan jelenjék meg az osztályban.
2. Gondosan készítsék elő az anyagot, amit elő fognak adni.
3. Ne legyenek se részrehajlók, se ingerültek.
4. Az osztályban a leggyengébbekkel törődjenek legtöbbit, buzdítsák őket, de ne alázzanak meg soha senkit se.
5. Tanúsítsanak megbecsülést és szeretetet minden növendékkel, de különösen a nehezebb felfogásúakkal szemben.
6. Büntetésből soha senkit el ne távolítsanak az osztályból.
7. Nagyjelentőségű ügyeket bizzák a tanulmányi tanácsosra vagy az igazgatóra.
8. Ajánlja a füzetek csinosságát, az írás szabályosságát.
9. Havonta dolgozatokat kell íratni.
10. Tartsa olyan rendben az osztályát, hogy mindenkinek mindennap bemutathassa.
11. Óvja az ifjúságot a rossz könyvek olvasásától.
12. A jó könyvekből erkölcsi következtetéseket kell levonni.
13. Ünnepek előtt néhány buzdító szót kell mondani.
14. Minden héten egyszer tartsanak előadást valamely keresztény szerző latin szövegéről.

Tanulságos Don Bosco 1883-ban a rendtagokhoz írott körlevele, melynek fő elvei a következők.

1. Sohasem büntessetek addig, amíg minden más nevelői eszközt nem alkalmaztatok.
2. Válasszátok meg a büntetésre a kedvező pillanatot. Ne büntessetek azonnal a tett után, mert a növendéknek időt kell engedni a meggondolásra, magábaszállásra, belső javulásra. Viszont a tanítónak is szükséges a várakozás, mert a gyermek érzi, hogy csak a tárgyilagos észnek van joga büntetni, nem pedig az indulatnak.
3. Az indulatnak még a látszatát is el kell kerülni.
4. Adjátok meg a hibázónak a reményt arra, hogy teljes bocsánatot nyerhessen, és ezért a büntetés mellé adjatok egy kis biztatást.
5. Don Bosco fontosnak tartotta a jutalmazást.

Nagyon lényeges az egyéni bánásmód, s evégből a növendékek megismerése. A megismerést viszont a típusokba foglalás segíti elő. Négyféle típust alkotott: a tanulók lehetnek jók, rendesek, nehezen kezelhetők és határozottan rosszak. Minden tanárnak és nevelőnek szigorú kötelessége azoknak az utaknak és módoknak a tanulmányozása, melyekkel ezeket a különböző természeteket meg lehet ismerni, összeegyeztetni és jót tenni anélkül, hogy egyik ártalmára legyen a másíknak.

Don Bosco leggyakoribb buzdításai közé tartozott: Légy vidám! (Sta allegro!)

Végezetül Mester János elmondja véleményét Bosco Szent János rendszerének értékéről és jelentőségéről. Megállapította, hogy a híres Port Royal-féle „kisiskolák” követői, az olasz janzenisták törekedtek ugyan arra, hogy a szülői ház szellemét varázsolják intézeteikbe, de minden ünnepséget, eleven, zajos játékot száműztek házaikból. A versengésnek még a látszatát is kerülték. Tipikus janzenista gondolkodásmód Mester János szerint: „Ha gyermekeink egyikében valamilyen jó tulajdonságot találtam, már aggódva intetek előljáróim, hogy meg ne említsem előtte, hanem szigorúan titokban tartsam, mert a gyermek elbizza magát.”

A janzenista pesszimizmussal mereven szembehelyezkedik a Rousseau-féle túlzó optimizmus: „Ha a természetes embert akarjuk fölnevelni, akkor ki kell ragadnunk a családból és kultúrából.”

Don Bosco tapasztalatból tudta, hogy nincs igaza a janzenistáknak, de belátta azt is, hogy nem angyalok a gyermekek.

Mester János szerint nyugodtan állíthatjuk, hogy Agazziékát és Montessorit megelőzve küzdött a gyermek felszabadításáért. Rámutatott arra, hogy Don Bosco megállapítása alapján a növendéknek minden tanulásában, minden igyekezetében önnevelésével az objektív igazságot és jóságot kell elérnie. Az egyéni nevelést és nemzeti művelődést bele kell helyezni az örök értékek történeti hullámvázába és a szociális megújulásba.

Az emberiség kultúrkincese számunkra nemzeti alakban hozzáférhető. Don Bosco sem egyetemes embert akart nevelni, hanem először is olasz keresztény embert, és csak később mutatta meg, hogyan lehet a kereszténység egyetemes eszményét több világrész sajátos talajában meggyökeresíteni. A fentiekből látható, hogy Don Bosco az egyetemes neveléstörténet egyik kiemelkedő alakja, akinek munkásságát, célkitűzéseit Magyarországon is sokan tanulmányozták. Gondolatai a ma pedagógusának is utat, példát mutatnak. A cikk szerzője egyben ismételten felhívja a figyelmet a Don Boscóval foglalkozó Mester János volt szegedi professzor munkásságára is.

FORRÁSOK, IRODALOM

- [1] Magyar Pedagógiai Lexikon. A Magyar Pedagógiai Társaság megbízásából Finánczy Ernő és Kornis Gyula közreműködésével szerkesztette Kemény Ferenc. Révai Irodalmi Intézet kiadása 249–250. l.
- [2] Pedagógiai Lexikon. Főszerkesztő: Nagy Sándor I. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest. 1976. 177. l.
- [3] Anton Birklbauer: Don Bosco (Élet az ifjúságért) Bécs, 1988.
- [4] Berecz Sándor: Isten barátai. Novi Sad, 1989. 16. l. (Szalézi Szent Ferenc rövid élete)
- [5] Mester János: Bosco Szent János nevelői rendszere Budapest, 1936. Korda Rt. bizománya.
- [6] Mester János: Az olasz nevelés a XIX. és XX. században Budapest, 1936. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 361–300. l.
- [7] Oláh János: Mester János és az olasz pedagógia. Módszertani közlemények. 1990/3 181–186. l.